

ORIGEN I EXPANSIÓ DE LA CORONA DE CASTELLA

1. Origen i expansió dels regnes occidentals

- Els pobles que vivien al nord peninsular, com que estaven resguardats per la serralada Cantàbrica, no van estar dominats pels islàmics i alguns nobles visigots s'hi van refugiar.

Un d'ells, **Pelagi**, va derrotar per primer cop els musulmans a Covadonga (722), fet que es considera l'inici de la **Reconquesta**. Els seus successors (**Alfons I** i **Alfons II**) van negar-se a pagar tributs a l'emirat de Còrdova i van crear el **regne d'Astúries**.

- A mitjan segle IX, aquest regne va ocupar terres fins al Duero, va traslladar la capital a Lleó (854) i va rebre el nom de **regne de Lleó**.

Per **repoblar** aquestes terres, els reis van concedir beneficis als pagesos que s'hi instal·laven (llibertat personal, exempció d'impostos...). Així, es van crear comunitats de pagesos lliures que tenien petites parcel·les de terra (**alous**) i vivien en cases aïllades formant **viles**.

- A la frontera oriental del regne de Lleó hi havia el **comtat de Castella**, un territori molt fortificat amb castells. Aquest comtat, al segle XI amb **Ferran I**, va esdevenir un **regne independent** i va acabar annexionant-se el regne de Lleó.

Ferran I i els seus successors van anar **avançant la frontera** i prenent territoris als musulmans (van arribar fins més enllà del Tajo). Aquestes noves terres les repoblaven de forma comunal i els reis atorgaven privilegis als repobladors (**furs**).

- Els reis d'Al-Andalus van témer l'avanç cristià i van demanar ajuda a uns guerrers de l'imperi islàmic, els **almoràvits**, que van aconseguir aturar-los durant un temps.

El Camí de Sant Jaume

- L'església construïda en honor a l'apòstol Jaume es va convertir en un **centre de pelegrinatge** de la cristiandat a partir del segle XI, i va donar origen al **Camí de Sant Jaume**.

- Gràcies al Camí es van construir esglésies, hostals i hospitals. També van créixer les ciutats i es van produir intercanvis d'idees, culturals i artístics (es van difondre, per exemple, el Romànic i el Gòtic).

- A **Santiago de Compostel·la** es va construir la **catedral**, on hi havia el sepulcre de l'apòstol, i de la que destaca el Pòrtic de la Glòria.

2. Les grans conquestes del segle XIII

- Els regnes de Castella i Lleó es van unir i separar diverses vegades al llarg del segle XII. La unió definitiva es produí el 1230, amb **Ferran III**, i va néixer així la **Corona de Castella**.
 - Els almoràvits van perdre força militar i els islàmics van enviar un nou exèrcit, els **almohades**, que van ser derrotats definitivament a la **batalla de Las Navas de Tolosa** (1212). Aleshores els cristians van poder continuar avançant cap al sud:
 - **Portugal** va assolir el territori actual amb l'ocupació de Faro (1249).
 - El **regne de Lleó** ocupà l'actual Extremadura (1230) i, després de la unió amb Castella, va conquerir Còrdova, Sevilla, Cadis i Múrcia.
 - A finals del segle XIII només quedava a la Península un regne musulmà, el de **Granada**.
 - Aquests últims territoris conquerits estaven molt poblats per musulmans que van fugir o van ser expulsats. Es van **repoblar** amb castellans i bascos i donar en latifundis a nobles, clergues i ordes militars que havien participat en la conquesta i que els convertiren en pastures.
-

3. Economia i societat de la Corona de Castella

- La majoria de la població castellana es dedicava a l'agricultura, sobretot de cereals. Tot i així, la base de l'economia era la **ramaderia ovina** (ovelles de raça merina).
 - La noblesa era la propietària dels ramats i va fundar l'**Honrado Concejo de la Mesta** (1237):
 - Regulava la transhumància dels ramats.
 - Afavoria els interessos dels grans propietaris, que sovint entraven en conflicte amb els pagesos, per les terres dels quals passaven els ramats durant la transhumància.
 - La major part de la **llana** produïda no es quedava a Castella; **s'exportava** a les ciutats tèxtils dels Països Baixos, que necessitaven matèria primera per als seus tallers. El centre d'aquest comerç era **Burgos**, des d'on la llana s'embarcava cap a Flandes als ports del Cantàbric. Això va reactivar l'activitat comercial de la Meseta, on es van crear **mercats i fires** importants, com la de Medina del Campo.
 - La Reconquesta va comportar la creació d'extenses senyories. Les grans famílies propietàries van esdevenir molt riques i poderoses i, en moltes ocasions, es van imposar al rei. La noblesa, que obtenia amb l'exportació **beneficis elevats i ràpids**, no volia que la llana es quedés a Castella per desenvolupar-hi manufactures tèxtils. Per això no s'hi va desenvolupar una burgesia forta.
-

4. Les institucions de govern i la crisi baixmedieval

- El regne de Castella formava un **sol Estat**, amb unes corts i unes lleis úniques per a tot el territori. Les institucions de govern eren les següents:
 - La **monarquia**: tenia amplis poders però, a partir del segle XIII, la noblesa va començar a enfrontar-s'hi per limitar-li les atribucions. Els reis s'envoltaven de consellers (**Consell Reial**) i tenien l'ajut de la **cúria** (tribunal de justícia), la **cancelleria** (administració) i la **tresoreria** (finances).
 - Les **corts**: eren un òrgan amb funcions consultives que mai va tenir el poder de fer lleis. Amb el temps, la noblesa i el clero hi van deixar d'assistir.
 - En el govern dels **municipis** van començar els **consells** (oberts a tota la població), però van ser substituïts pels **capítols** (dominats per la noblesa ramadera). Més endavant, es va crear la figura del **corregidor**, que presidia els capítols, era el representant del poder reial a les ciutats i en defensava els seus interessos.
 - La **crisi del segle XIV**, que va afectar molt la Corona d'Aragó, no es va sentir tan profundament a Castella. De tota manera, hi van haver **rebel·lions nobiliàries** i **guerres civils** perquè la noblesa volia mantenir els seus privilegis. Amb el suport de la burgesia, el rei **Pere I de Castella** va intentar dominar la noblesa, desenvolupar l'economia de les ciutats i afavorir les manufactures tèxtils. Però l'alta noblesa i l'Església s'hi van enfrontar i van proposar com a rei el seu germanastre, **Enric de Trastàmara**, que va vèncer aquesta guerra civil castellana.
 - La nova **dinastia dels Trastàmara** va estar molt dominada per l'alta noblesa: Enric II, per exemple, els va concedir més privilegis i riqueses; Joan I va tenir el suport nobiliari en l'intent d'annexar-se Portugal, i amb Joan II i Enric IV continuaren les rebel·lions.
-

5. L'art medieval als regnes de Castella i Lleó

- L'**art romànic** va entrar a la Península a través del pelegrinatge a Santiago de Compostel·la:
 - Castella i Lleó és una de les zones més riques de la Península en **arquitectura** romànica. Destaquen les *catedrals de Zamora i Salamanca*, les *esglésies de San Isidoro de León i San Martín de Frómista* i el *monestir de Santo Domingo de Silos*.
 - L'**escultura** es concentra a les façanes i als capitells dels claustres. Els temes són bíblics, motius vegetals, animals... Sobresurten les escultures del *monestir de Santo Domingo de Silos* i de la *catedral de Santiago*.
 - En **pintura** destaquen els frescos d'influències mossàrabs i mudèjars de temàtica quotidiana (*San Baudel de Berlanga i San Isidoro de León*) i les il·lustracions de llibres sagrats (*Beat de Santo Toribio de Liébana*).
 - L'**art gòtic** va rebre la influència del gòtic francès:
 - L'**arquitectura** es caracteritzava per la verticalitat i l'ornamentació (*catedrals de Lleó, Conca, Burgos...*). Posteriorment es van incorporar altres elements, com una lluminositat més gran, i la ornamentació recarregada (flamígera): *catedrals de Salamanca i Sevilla*.
 - En **escultura**, que va anar accentuant l'estil decoratiu, destaquen la *Puerta del Sarmental* de la catedral de Burgos, la *Virgen Blanca* de la catedral de Lleó i el *sepulcre de Don Alfonso*, de Gil de Siloé.
 - La **pintura** va estar dominada per la miniatura (Cantigas d'Alfons X), fins que al segle XV es van desenvolupar els retaules (van excel·lir Fernando Gallego i Bartolomé Bermejo).
-